

МОДЕЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ КООПЕРАЦІЇ В АГРОПРОМИСЛОВОМУ ВИРОБНИЦТВІ ПІВДЕННОГО РЕГІОНУ УКРАЇНИ

Ушкаренко Ю.В.

Розглянуто особливості моделювання розвитку кооперації. Встановлено, що модель кооперативу представляє собою відображення ефективно функціонуючої побудови складових блоків, здійснюваних на основі комплексної взаємодії певних факторів. Запропоновані методичні підходи щодо подальшої розробки й удосконалення моделей і систем стійкого розвитку кооперації на регіональному рівні.

Постановка проблеми. Розвиток кооперативного руху в агропромисловому виробництві перетворює кооперацію в потужно розгалужену систему, органічно ув'язуючи в єдине ціле всі форми багатокладної економіки аграрного сектора Південного регіону України. При розробці перспективних моделей кооперативів важливо мати на увазі, що на сучасному етапі характерною рисою кооперації є широкий розвиток різних її форм. Розвиток і функціонування різноманітних моделей кооперативних формувань припускає їхню взаємодію з іншими формами господарювання в рамках території. У цьому зв'язку при розробці перспективних моделей кооперативів принципове значення має необхідність передбачення можливих варіантів узгодженої взаємодії цих форм, виділення серед них основних виробничих ланок для забезпечення ефективної стратегії розвитку багатокладної економіки Південного регіону України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням розвитку сільськогосподарської кооперації в аграрному секторі національної економіки присвятили свої дослідження вітчизняні економісти-аграрники, серед яких найсуттєвіший внесок зробили В. Гончаренко, Ф. Горбонос, Ю. Губені, В. Зіновчук, П. Канінський, О. Крисальний, М. Малік, В. Месель-Веселяк, Л. Молдаван, А. Пантелеймоненко, П. Саблук, І. Червен, Г. Черевко та ін. Сучасні дослідники, спираючись на фундаментальні принципи кооперації і розвиваючи їх відносно теперішніх умов, обґрунтували концептуальні підходи і напрями

відродження кооперації. Не зважаючи на значну кількість наукових публікацій з питань розвитку кооперації, гострими залишаються проблеми, особливо на пореформеному етапі, пов'язані з обґрунтуванням ефективних моделей кооперативних утворень. Це зумовило необхідність проведення окремого дослідження.

Постановка завдання. Завдання полягає в комплексному визначенні особливостей моделювання розвитку кооперації в агропромисловому виробництві Південного регіону України.

Виклад основного матеріалу. Розробка моделі кооперативу та її функціонування потребує системного підходу, дотримання таких принципів: 1) максимально відповідати запитам ринку по асортименту, якості, кількості на продовольчі товари й послуги, забезпечуючи при цьому їхню конкурентоспроможність; 2) найбільш раціональне використання біокліматичного й економічного потенціалу даного регіону; 3) забезпечення пропорційності, узгодженості, оптимальності, взаємопов'язаності блоків моделі кооперативу при раціональному сполученні головних і допоміжних елементів.

Припускаємо, що перспективна модель кооперативу повинна передбачати не тільки отримання достатнього рівня економічної ефективності, а й забезпечення нормального соціального розвитку підприємства, створювати умови для соціально-культурного будівництва, покращення транспортної мережі, медичного обслуговування, а також для роботи дошкільних і шкільних закладів. Складові елементи моделі за їхнього функціонування повинні сприяти збереженню економічної рівноваги, позитивно впливаючи на стан флори і фауни. Останні примушують дотримуватись основоположних принципів при створенні й функціонуванні кооперативних структур.

Таким чином, поняття модель кооперативу як економічна категорія становить відображення ефективно функціонуючої побудови складових блоків, ланок виробництва людської діяльності, здійснюваних на основі комплексної взаємодії організаційних, соціально-економічних, політико-правових, технологічних, ґрунтового-кліматичних і економічних факторів. Ймовірно, що взаємодія цих факторів, динамічне функціонування моделі кооперативних форм підприємств повинна ґрунтуватися на принципах максимальної відповідності запитам ринкової економіки, потреб моделі.

Відповідно до природно-економічних особливостей і спеціалізації сільськогосподарського виробництва Південного регіону можуть створюватися моделі кооперативних підприємств і організацій на різних рівнях: місцевому, районному, регіональному. Так, однією з

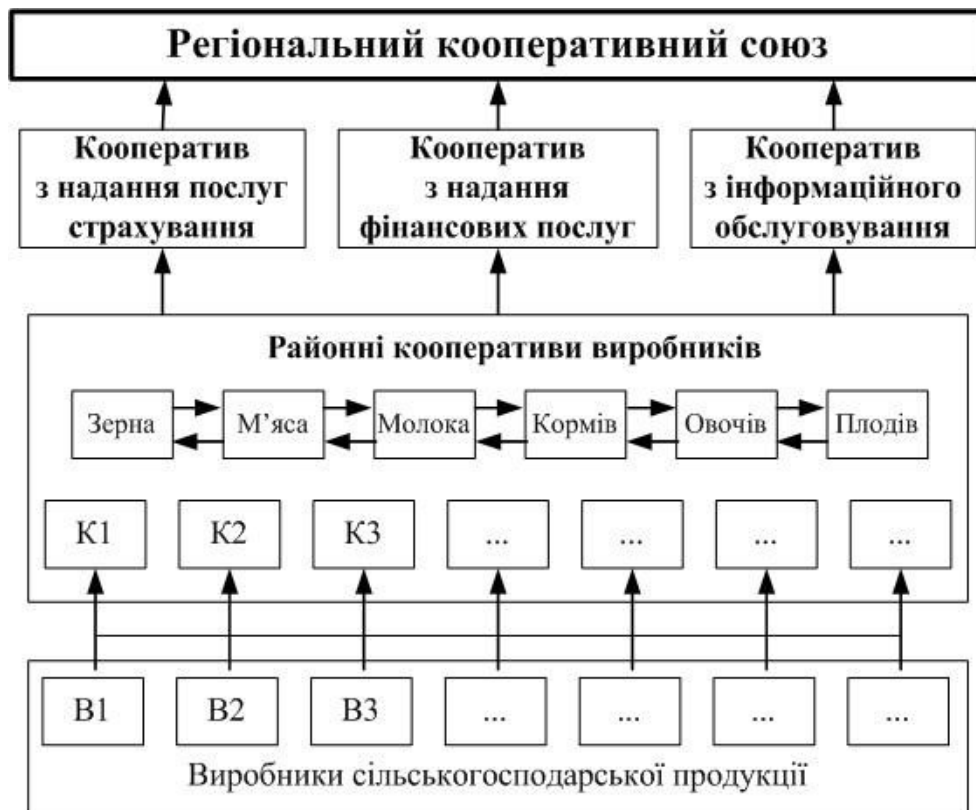
перспективних моделей розвитку сільськогосподарської кооперації може стати формування союзу кооперативів. У союзі кооперативів, окрім первинних внутрігосподарських виробничих кооперативів, створених на базі діючих виробничих підрозділів, можуть функціонувати орендні підрозділи з переробки сільськогосподарської продукції, цехи промислового виробництва, ремонтні структурні підрозділи.

У середині союзу кооперативів можуть створюватись кооперативи: з реалізації сільськогосподарської продукції; матеріально-технічного забезпечення; ремонту та технічного обслуговування техніки; енергетики, електрифікації, теплофікації і газифікації; будівництва й капітального ремонту приміщень; науково-технологічного обслуговування сільськогосподарського виробництва; фінансово-економічного й бухгалтерського обслуговування та ін. Наприклад, у випадку, коли для агросервісних кооперативів обсягу робіт недостатньо в рамках одного союзу кооперативів, вони можуть мати міжгосподарське значення й обслуговувати кілька сільськогосподарських підприємств. Агросервісні кооперативи можуть обслуговувати також фермерів, особисті селянські господарства. При створенні районного кооперативного агропромислового союзу з'являється можливість найбільш повно розкрити та використати переваги кооперації, активізувати виробничу й економічну діяльність.

В основі діяльності районного агропромислового кооперативного союзу лежить самоокупність і фінансова самостійність. Звідси витікає і наступна особливість, яка полягає в тому, що кооператив, союз кооперативів чи інше кооперативне формування покликані отримувати прибуток і забезпечувати ведення розширеного виробництва за рахунок власних фінансових та інших ресурсів. Якщо ж кооператив не в змозі здійснити це, то він може стати на шлях розорення й банкрутства. Такий підхід спонукає членів-пайовиків кооперативу шукати найбільш вигідні шляхи й варіанти вирішення завдань виробничо-фінансової діяльності. Це і більш досконалі економічні прогресивні технології, машини, механізми, більш високопродуктивні тварини та більш високоврожайні сорти сільськогосподарських культур, а також ряд інших факторів, що сприяють і забезпечують прибуткове ведення господарської діяльності кооперативного формування будь-якого рівня незалежно від напрямку діяльності.

Розробка моделі районного агропромислового кооперативного союзу передбачає здійснення ряду заходів, формуючих необхідні передумови й умови ефективної роботи кооперативів і їхніх союзів, асоціацій і інших видів кооперативних формувань. До них відноситься

передусім реорганізація існуючої системи управління агропромисловим комплексом району та механізму взаємовідносин між підприємствами й організаціями сфери виробництва із сферою агропромислового обслуговування. Кооперативні принципи побудови районного кооперативного союзу й організація діяльності сільськогосподарських товаровиробників на кооперативних засадах відкривають ефективний шлях сполучення інтересів усіх учасників сільськогосподарського виробництва, є найбільш прийнятними й об'єктивними формами поєднання економічної і виробничої діяльності з самоуправлінням товаровиробників. Наступним рівнем кооперації є регіональний, обласний, на якому замикається весь кооперативний союз (рис. 1).

Рис. 1. Перспективна модель кооперативної структури регіонального масштабу

Джерело: власні дослідження.

На цьому рівні координується діяльність районних кооперативних союзів, а також страхових, кредитних і обслуговуючих кооперативних формувань. Вирішення багатьох проблем економічного життя в умовах ринкової економіки може бути забезпечено активним стимулюванням ринкових відносин. Провідна роль у цьому процесі об'єктивно належить спільним підприємницьким структурам, які сполучають різні види власності та включають учасників сфер економіки [6].

Успіх проведення економічних реформ у сучасних умовах необхідно оцінювати передусім за подоланням спаду й нарощуванням виробництва продукції, покращенням роботи товаровиробників, які є основним суб'єктом функціонування ринкової економіки. Вирішення цього завдання повинно здійснюватись на основі тих форм, які зможуть забезпечити нормалізацію ринку продовольства й умов самофінансування. Сільськогосподарська кооперація – одна з ефективних форм економічного прогресу, що сприяє об'єднанню засобів і зусиль із відповідальністю за кінцевий результат. Запропоновані методичні підходи дозволяють підвищити рівень наукового обґрунтування вирішення проблеми та зможуть слугувати відправною точкою для подальшої розробки й удосконалення моделей і систем стійкого розвитку сільськогосподарської кооперації на регіональному рівні.

Висновки. У результаті проведеного дослідження встановлено, що ефективність діяльності кооперативних формувань залежить від загальної соціально-економічної ситуації в регіоні, рішень адміністративних органів, можливостей підприємства, залучення інвестицій і інших умов. З іншого боку, важливе значення має вплив самих формувань на ці процеси. Передусім, це регулювання ринку, координація підприємницької діяльності підприємств і організацій у районі, області чи міжрегіональному рівні. Це особливо важливо в сучасних умовах, коли органи державної влади не мають права втручатись у господарську діяльність суб'єктів ринку. Дуже важлива взаємодія державних органів влади з підприємствами й організаціями агропромислового виробництва на основі галузевих союзів, асоціацій і некомерційних партнерств.

Нинішній етап соціально-економічного розвитку агропромислового виробництва України повинен розглядатися з точки зору створення передумов для переходу сільськогосподарської кооперації на якісно новий ступінь розвитку. Ключовим моментом тут повинна стати не тільки державна законодавча і матеріальна підтримка

кооперації, але й більш тісна інтеграція в АПК, що полягає у формуванні системи кооперативних структур.

Література:

1. Бабенко С.Г. Трансформація кооперативних систем у перехідній економіці: монографія / С.Г.Бабенко – Київ: "Наукова думка", 2003. – 332 с.
2. Горбонос Ф.В. Кооперація: методологічні і методичні основи / В.Ф. Горбонос – Львів: Львівський державний аграрний університет, 2003. – 264 с.
3. Зіновчук В.В. Місце і роль кооперативів в агробізнесі країн Європейського Союзу / В.В. Зіновчук // Економіка АПК.– 2000. – № 2. – С. 80-86.
4. Малік М.Й. Основи аграрного підприємництва / М.Й. Малік, В.В. Зіновчук, Ю.О. Лупенко – К.: Ін-т аграр. економіки, 2001. – 528 с.
5. Молдаван Л. Роль сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів у процесі реорганізації КСП / Л. Молдаван; [ред. рада: В. Зіновчук та ін.]. – К., 2000. – 50 с. – (Тасіс).
6. Сахарова Д.Б. История и теория кооперативного движения: учеб. пособие / Д.Б. Сахарова, И.С. Котов. – 2-е изд., испр. – Минск: Новое знание, 2009. – 279 с.

Abstract

Ushkarenko J.V.

Modeling the development of cooperation in the agricultural industry of the South region of Ukraine

The features of modeling the development of cooperation. It is established that the cooperative model is a display of a well-functioning components of the building blocks that are implemented through a complex interaction of certain factors. Methodical approaches to further develop and refine models of sustainable development and cooperation at the regional level.